

Mgr Maria Juczevska

Akademia Sztuki Wojennej

Rezyliencja obywatelska w Polsce w obliczu degradacji warunków bezpieczeństwa w regionie

Ważnym pojęciem wpływającym na bezpieczeństwo ludności cywilnej krajów Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO) jest rezyliencja obywatelska (ang. *resilience*). Zgodnie z definicją NATO *resilience* „jest to zdolność indywidualna i zbiorowa, by przygotować się, skutecznie zmierzyć się, stosownie odpowiedzieć na i szybko odbudować zasoby mentalne i fizyczne w obliczu wstrząsów i zaburzeń, przy zapewnieniu ciągłości funkcjonowania działań Sojuszu”¹. Artykuł trzeci Traktatu północnoatlantyckiego podkreśla fakt, że narodowa i zbiorowa rezyliencja są podstawą do budowy skutecznej obrony i tworzenia potencjału odstraszania przeciwnika przez państwa NATO. Z kolei w opracowaniach dotyczących ochrony cywilnej jest mowa o rezyliencji cywilnej rozumianej w kontekście szerszym niż wojskowy. Określa się ją jako odporność instytucji cywilnych i całości społeczeństwa na rozmaite wstrząsy i kryzysy bezpieczeństwa². Wobec degradacji warunków bezpieczeństwa w naszym regionie należy zastanowić się, w jaki sposób możemy kształtować naszą rezyliencję cywilną na poziomie indywidualnym i społecznym.

Istotną rolę w kształtowaniu odporności cywilnej pełnią placówki edukacyjne. To one w procesie edukacji przekazują najpierw dzieciom, a potem młodzieży, informacje o otaczającym je świecie i poszerzają horyzonty myślowe. Wychowanie obywatelskie w duchu wartości sprzyjających rezyliencji cywilnej leży w interesie społeczeństwa. Jednakże, choć stwierdzenie to wydaje się z pozoru oczywiste, w sytuacji wojny w kraju sąsiadującym z Polską nasuwa ono szereg pytań. Na przykład – na ile treści przekazywane w szkole powinny przygotować dzieci na

¹ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm, [dostęp: 2.11.2024r.].

² <https://instrat.pl/wp-content/uploads/2020/07/Ochrona-obywatelska-Instrat-Policy-Paper-3-2020.pdf>, s. 6, [dostęp: 2.11.2024r.].

ewentualność wojny? Warto tu nadmienić, że w Rosji w programie nauczania w szkołach w roku 2023/24 w klasach najstarszych przewidziano naukę strzelania z kałasznikowa i rzucania granatami, jak również udzielania pierwszej pomocy w warunkach frontowych³. Od roku szkolnego 2022/23 dzieci rosyjskie każdego poniedziałku na początku zajęć szkolnych śpiewają hymn, wciągają flagę rosyjską na maszt i uczestniczą w godzinnych zajęciach uświadamiania politycznego zgodnego z bieżącą polityką Moskwy na Ukrainie. Praktyki te wzmacniają rezyliencję najmłodszego pokolenia Rosjan i niewątpliwie wychowują młodzież rosyjską w duchu militarnym. Działania te w kraju, który w oficjalnej komunikacji określa Polskę jako państwo wrogie Rosji powinny skutkować zmianami w programie nauczania w Polsce, które umożliwią utrzymanie naszej rezyliencji w zmieniających się warunkach politycznych w regionie. Z pewnością przydałaby się debata publiczna na ten temat, zwłaszcza że dysponujemy doświadczeniem i dokumentami historycznymi dotyczącymi nauczania w okresie międzywojennym, gdy Polska sąsiadowała z dwoma państwami, których społeczeństwa intensywnie się militaryzowały.

Inną ważną instytucją społeczną, która kształtuje rezyliencję naszego kraju jest rodzina. Choć pytania dotyczące umiejętności przetrwania w sytuacji kryzysowej nie narzucają się świeżo upieczonym rodzicom w pierwszej kolejności, to na kolejnych etapach wychowania rozsądnie byłoby je zadać. Odpowiednia aprowizacja i umiejętność przygotowania odżywczych posiłków w trudnych warunkach jest jednym z wyzwań, które nie są oczywiste w czasach pokoju. W czasach zimnej wojny, w Stanach Zjednoczonych funkcjonował zwyczaj robienia zapasów żywności o długim terminie przechowywania na wypadek wojny nuklearnej. Choć może to zabrzmieć zabawnie, wielu Amerykanów opróżniło takie kryzysowe spiżarnie dopiero po zakończeniu zimnej wojny. Dodatkowo okres pandemii pokazał, że przerwy w dostawach żywności w miastach mogą nastąpić i stać się niemałym problemem. Będąc odpowiedzialnym za rodzinę, należy też zadać sobie pytanie, jakie umiejętności powinni posiadać członkowie rodziny, by przetrwać w trudniejszych warunkach. W tym kontekście należy dbać o zdrowie, kulturę fizyczną i kondycję

³ <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1513647%2Czrucanie-granatem-i-strzelanie-z-kalaszniokowa-tego-beda-uczyc-w-rosyjskich>, [dostęp: 2.11.2024r.].

wszystkich członków rodziny. Co jakiś czas wybrać się razem na dłuższy spacer poza miastem z plecakiem lub bez, by zaznajomić dzieci z trudniejszymi warunkami terenowymi oraz nauczyć się obsługi kompasu i korzystania z mapy innej niż elektroniczna. Otwartym, choć trudnym pytaniem, jest również kwestia strzelania z broni palnej. Z pewnością rodzinna wycieczka na strzelnicę może stanowić dobrą zabawę i pożyteczne szkolenie umiejętności, przydatnych do obrony w warunkach kryzysu militarnego. Jednakże jeżeli posiada je niewielki odsetek społeczeństwa, nie będą stanowiły znaczącego kapitału obronnego. Z pewnością można by wymienić jeszcze wiele sprawności, które warto kształtować w rodzinie w perspektywie wzmocnienia rezyliencji. Najważniejsze jest, by pamiętać, że warunki naszego życia mogą się w szybko zmienić na trudniejsze i być na to w miarę możliwości przygotowanym.

Celem kształtowania odporności całego społeczeństwa na różne szoki i kryzysy, musimy także pielęgnować więzi międzyludzkie. Reakcja polskiego społeczeństwa na kryzys humanitarny związany z eskalacją działań wojennych na Ukrainie na początku 2022 r. pokazała, że Polacy dysponują olbrzymim kapitałem społecznym wynikającym z umiejętności solidaryzowania się z cierpiącymi ludźmi, nawet gdy nie są oni członkami naszej grupy narodowej. Warto pielęgnować ten kapitał afirmując publicznie nasze pozytywne cechy narodowe i pielęgnując dumę ze wspólnych osiągnięć. Szczególnie ważna jest tutaj rola środków masowego przekazu, które w nieustannym dążeniu do pozyskiwania uwagi odbiorców indywidualnych, tracą z pola widzenia długofalowe skutki polaryzujących strategii. Pielęgnować należy też więzi poziome – wśród przyjaciół, w sąsiedztwie. Współczesny styl życia, dzięki rewolucji cyfrowej i powszechnemu dostępowi do Internetu, gwarantuje samowystarczalność, ale sprzyja alienacji jednostki i atomizacji społeczeństwa. Warto świadomie równoważyć w swoim życiu ten trend.

Jak widać budowanie rezyliencji społecznej przebiega na wielu płaszczyznach, na wszystkich etapach życia człowieka. Kluczem do sukcesu w tej dziedzinie jest rzetelna ocena warunków geopolitycznych, w jakich żyją polscy obywatele oraz umiejętność wyobrażenia sobie, w jaki sposób i w jakim tempie mogą się one zmienić. Z pewnością możliwe jest podniesienie poziomu rezyliencji w polskim społeczeństwie. Należy jednak uświadomić sobie, że wymaga to nie tylko debaty publicznej oraz zorganizowanego wysiłku wielu instytucji społecznych i

politycznych, ale również żmudnej pracy indywidualnej nad słabościami charakteru i destrukcyjnymi nawykami.

(Korekta merytoryczna: dr hab. Ilona Urych)

Bibliografia:

https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm, [dostęp: 2.11.2024r.].

<https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1513647%2Crzucanie-granatem-i-strzelanie-z-kalasznikowa-tego-beda-uczyc-w-rosyjskich>, [dostęp: 2.11.2024r.].

<https://instrat.pl/wp-content/uploads/2020/07/Ochrona-obywatelska-Instrat-Policy-Paper-3-2020.pdf>, s. 6, [dostęp: 2.11.2024r.].